

A reneszánsz előtt az
-lvnek ltáliában.
nyanyelvükö
1250-es é
n a Dr
mert
gstü
hát,
tize
szát,
cnak a
tti ökori
rát mély hős.
nevezett időszak
munkáiba az ökori nagy
cero, Horatius, Sallustius
mész, Plátón és Szókraté
az irodalmat és költészetet
a befolyásolta. A humanista F
ő költő volt, aki számtalan m
publikált, miközben az olasz
tan szerelmének, Laurának. F
eket írt. Petrarca tanítványa, G
ekameron kerettörténetben sz
ial össze tíz

IRODALMI
SZÖVEGGYŰJTEMÉNY

9.

OFI

16	<i>Antik görög epika</i> <i>Prométheusz-mítosz</i> <i>Homéroszi eposzok: Iliász, Odüsszeia (részletek)</i> <i>Aiszóposz fabulái</i> <i>Platón</i>
59	<i>Antik görög líra</i> <i>Türtaiosz, Mimnermosz, Szolón, Arkhilokhosz, Szapphó,</i> <i>Alkaios, Anakreón versei</i>
65	<i>Antik görög dráma</i> <i>Szophoklész: Antigóné, Oidipusz király (részletek)</i>
76	<i>Római irodalom</i> <i>Catullus, Vergilius, Horatius, Ovidius, Phaedrus</i>

Prométheusz és az emberek

(Görög mítosz)

[...] Az istenek ekkor még nem ültették be növényekkel a földet, állatok sem futkároztak erdőn, mezőn, és ember sem volt, hogy leszedje a fák gyümölcsét, felszántsza a mezőket, legeltesse a barmokat. És földanyánk, Gaia létrehozta az embert, az állatokat és növényeket. Megszületett a férfi, aki testében az istenekhez hasonlított, de az égiek halandóvá tették. Az ember már ravasz volt, de ügyetlen, a mesterségeket még nem ismerte. És Zeusz magához hívatta Ípetosz két fiát, az együgyű Epimétheuszt és a furfangos Prométheuszt, és megbízta őket, hogy ruházzák fel az élőlényeket különféle képességekkel.

A két testvér engedelmeskedett az isteni parancsnak. Mielőtt azonban munkához láttak, Epimétheusz így szólt bátyjához:

– Bíz rád a munkát, én egyedül jobban megbirkózom vele. Amint elvégeztem dolgomat, jöjj, és tekintsd meg az eredményt.

Prométheusz hallgatott testvére szavára, Epimétheusz pedig nekilátott, hogy elossza a tulajdonságokat és a képességeket az élőlények között. A gyöngé csontú madaraknak tollazatot adott, hogy elfedjék testük hitványságát, és szárnyakat, hogy elmenekülhessenek ellenségeik elől. A halak uszonyt és hajlékony testet kaptak, hogy cikázva ússzanak a vizek mélyén. A többi állatot karommal, kemény pikkelyekkel vagy erős fogazattal látta el, hogy védekezhessenek támadóik ellen, és élelmet találjanak maguknak. Kinek-kinek fajtája és alkata szerint osztotta el az ügyességet, az erőt, a gyorsaságot. És még az évszakok váltakozásáról sem feledkezett el. A rideg tél ellen vastag bundát adott a fázós állatoknak, a nap tűző sugaraitól vastag bőrrel óvta őket. Epimétheusz a föld minden termését elosztotta az állatok között, hogy eledelükről gondoskodják. Kinek gyümölcsöt, kinek gyökeret, kinek pedig más élőlények húsát jelölte ki táplálékul.

Epimétheusz szétosztotta már valamennyi tulajdonságot, és egy fa alatt heverészve, meglegedetten szemlélte munkája eredményét, amikor odaért Prométheusz. Prométheusz mindent gondosan megnézett, majd ijedten felkiáltott:

– Hát az emberről megfeledeztl? Mit adtál az embernek, Epimétheusz?

– Ó, jaj, róla teljesen megfeledeztem! Pedig a tarsolyom már teljesen kiürült, minden tulajdonságot elosztottam.

A furfangos Prométheusz elgondolkodott. Az embert, akinek testét nem borította szőrzet, mégsem hagyhatják meztelenül, védtelenül kiszolgáltatva az időjárás viszontagságainak és az állatok mohóságának.

Prométheusz gyorsan határozott. Belopózott Héphaisztosz műhelyébe – ahol az isteni kovács a küklópszok segítségével az olümposziak fegyvereit készítette –, és ellopta a tüzet s a kovácsmesterség titkát. Majd felkereste a szentélyt, ahol Pallasz Athéné a bölcsességet és a kézművességet őrizte, és Prométheusz mind e javakkal megajándékozta az embert.

Így jutottak a halandók Prométheusz jóvoltából a bölcsességhez, a tűzhez és a mesterségek titkaihoz.

Az ember keze immár ügyessé vált, házakat, városokat épített, szentélyeket emelt, hogy áldozatokkal kedveskedjék a halhatatlan isteneknek. Az ember úrrá lett az erdőkön és a mezőkön, igájába fogta a barmokat, elejtette az erdők vadjait, hálójába fogta a mélység halait, és igen hatalmasnak tartotta magát. Lassanként az isteneknek járó áldozatokról is elfeledkezett.

Midőn Zeusz letekintett az Olümposz csúcsáról, és látta a halandók elbizakodottságát, roppant haragra gerjedt. A furfangos Prométheusz kedvelte az embert – hiszen ő tanította

meg két keze használatára –, és elhatározta, hogy kibékíti a mennydörgés haragvó urát. Közös ünnepségre hívta hát az isteneket és a halandókat, levágott egy nagy, zsíros bikát, hogy a gazdag áldozatnál megbéküljenek egymással. De a csavaros eszű Prométheusz gyűlölte Zeuszt, mert az istenek ura visszazárta atyját, Íapetosz titánt a Tartarosz mélyére – ezért az áldozati állat elosztásánál az embereknek kedvezett.

A hatalmas bikát Prométheusz két részre osztotta: a legjobb húsokat hitvány bőrrel takarta le, a bika fehér csontjait pedig zsírba göngyölte, és így szólt Olümposz urához:

– Hatalmas és dicső Zeus, válassz kedved szerint!

És a halhatatlanok ura a szép zsíros halomhoz lépett. De amint megemelte a háját, és megpillantotta a csupasz csontokat, rettentő haragra gyúlt. Mert tudta, hogy e naptól fogva a halandók csak zsírba csavart fehér csontokat fognak elégetni áldozati oltáraikon. Zeus felháborodottan kiáltotta:

– Látom, Íapetosz fia, álnok ravaszsággal cselekedtél, mint mindig. Ezért még elnyered büntetésedet, de az embereken nyomban megtorlom a sérelmet!

Így szólt a Messzedörgő, és haragjában azonnal visszavette a tüzet az emberektől. Szenvedés költözött e naptól a halandók közé. Otthonukban kialudt a tűz. A kihűlt tűzhelyeken nem fortyogott az étel, éhség szegődött az ember társául. De a furfangos Prométheusz újra megszánta az embereket. Besurrant Zeus palotájába, felkutatta a szentélyt, ahová az Olümposz ura a tüzet rejtette, belelopott egy kis parazsat egy vaskos nádszálba, és a nádat lassan lóbálva – hogy a tűz el ne aludjon –, vidáman sietett vissza a földre. Újból odaadta a tüzet az embereknek, nehogy a fagy és az éhség martalékai legyenek.

Midőn a mennydörgés ura észrevette, hogy a föld lakóinak tűzhelyén újra lobog a tűz, és rájött, hogy Prométheusz megint csúfot űzött belőle, szörnyű haragra gerjedt, és bosszúra határozta el magát. [...] Fénylő villámaint marokra fogta, és a földre sújtotta Íapetosz furfangos fiát. Héphasztosznak pedig megparancsolta, kötözze a tehetetlen Prométheuszt a Kaukázus szirtjéhez, hogy örökké bűnhődjék, amiért visszalopta a tüzet az embereknek.

Héphasztosz eltéphetetlen láncokat kovácsolt, majd segítségül hívta Kratoszt, az erőt meg Biét, az erőszakot, és Íapetosz fiának testét a kietlen Kaukázus égbe meredő szirtjéhez láncolták. De Zeus haragját ez sem csillapította. A leláncolt, védtelen Prométheuszra rábocsátotta falánk sasmadarát. És a ragadozó mindennap leszállt a megbilincselthez, és felfalta máját. Ám Prométheusz mája Zeus parancsára éjszakánként újranozott, hogy a bűnös szenvedése soha véget ne érjen.

Harmincezer esztendeig szenvedt Prométheusz a Kaukázus szirtjéhez szögezve, és a mohó sas nap mint nap megjelent, hogy máját marcangolja. De egy napon Zeus földi aszszonytól született, oroszlánlelkű fia, Héraklész nyilával leterítette Zeus madarát, és megszabadította Prométheuszt láncaitól.

(Részlet Román József Mítoszok könyve című művéből)

HOMÉROSZ

(Kr. e. 8. század)

Iliász

(Részletek)

Segélykérés és témamegjelölés

(I., 1–7.)

Istennő,¹ haragot zengj, Péleidész² Akhilleuszét,
vészest, mely sokezer kint szerzett minden akhájnak,
mert sok hősnek erős lelkét Hádészra vetette,
míg őket magukat zsákmányul a dögmadaraknak
és a kutyáknak dobta. Betelt hát Zeusz akaratja,
attól kezdve, hogy egyszer szétváltak civakodva
Átreidész³, seregek fejedelme s a fényes Akhilleusz.

5

Helené a trójai bástyán

(III., 146–180.; 191–202.; 225–244.)

Ott Priamosz mellett ült Panthúsz, büszke Thümoitész,
Lamposz meg Klütiosz, meg az Árész-ág Hiketáon,
Úkalegón és Anténór, két bölcs öreg ember;
mind nép vénei, ott ültek Szkaiai kapujánál⁴,
háboruban már nem vívtak, de nemesszavu szónok
mind, valamint tücskök, melyek fönt ülve az erdő
lombjai közt szólnak, lilomhangon ciripelnek:
így ültek meg a trósz⁵ vezetői a torony tetejében.
Es amikor látták Helenét, hogy a bástya felé jön,
egyik a másikhoz susogó szárnyas szavakat szólt:
„Nem vétek, hogy a trószok s jólábvértes akhájok
oly sok időn át sok gyötrelmet tűrtek e nőért:
mert örök istennőkre hasonlít arca valóban.
Csakhogy bármily szép, jobb lenne, ha visszahajózna,
átokként minekünk s fiainknak is, itt ne maradjon.”

150

155

160

¹ Istennő: a költő a Múzsához fordul segítségért; az epikus költészet Múzsája: Kalliopé.

² Péleidész: Péleusz fia, Akhilleusz.

³ Átreidész: Átreusz fia, Agamemnón.

⁴ Szkaiai kapuja: Trója városának főkapuja; őrtornya a csatasíkra nézett.

⁵ Trósz: trójai.

Ezt mondták; s Priamosz Helenét szólítva kiáltott:
 „Lépj ide, kedves lányom, jőjj, és ülj ide mellém,
 hogy lásd régi urad, s a barátaidat s rokonod mind;
 nem te okoztad az én bajomat, de az istenek adták,
 argosziak⁶ könnyes harcát kik rámszuditották. 165
 S hogy megmondd, ki is ott az az órjástermetű férfi,
 mondd a nevét, az akhájok közt ki e szép magas ember.
 Vannak ugyan mások fejfel magasabbak is ottlenn,
 csakhogly ilyen szépet nem láttam még szemeimmel
 s ily tisztelnivalót: fejedelmi vitézre hasonlít.” 170

Válaszul így szólt most Helené neki, isteni asszony:
 „Drága apósom, tisztellek meg féllek is egyben:
 veszttem volna el én rútul, mielőtt a fiaddal
 eljöttem, s odahagytam a hitvesi házat, a népem,
 s drága barátnőim s későnszületett kicsi lányom. 175
 Ámde nem így történt, s zokogástól olvad a lelkem.
 Mégis, amit kérdesz s tudakolsz, választ adok arra:
 Átreidész ő, szélesen országló Agamemnón,
 nagyszerű dárdavető s népének jó fejedelme,
 s nekem, az ebszeműnek volt sógorom ő, ha ugyan volt.” 180

[...]

Másodszor meg az agg, Odüsszeuszt meglátva, ekép szólt:
 „Mondd nekem azt is meg, jó lányom, hogy ki e férfi:
 fejfel ugyan kisebb, mint Átreidész Agamemnón,
 természetesebb mégis, ha a vállát nézzük, a mellét.
 Fegyvere mind ott fekszik a tápláló anyaföldön, 195
 ő maga meg fel-alá kosként járkál a sorok közt:
 én sűrűgyapjas kossal vetem egybe, valóban,
 mely a fehér birkák nagy nyáját járja be végig.”
 Válaszul így szólt most Helené, Zeusz isteni lánya:
 „Láertész fia ő, a nagyon leleményes Odüsszeusz, 200
 őt Ithaké táplálta, pedig sziklás a vidéke;
 ért minden cselhez, kieszel sok nagyszerű tervet.”

[...]

Harmadszor meg az agg így szólt, Aiászra tekintve: 225
 „És ki az ott, az a másik akháj, nagytermetű férfi,
 fejfel s széles vállaival közülük kimagasló?”
 Így szólt most Helené, nagyuszályú isteni asszony:
 „Argosziak bátyja, az órjástermetű Aiász;
 ott pedig Ídomeneusz, mint isten, a krétaiak közt 230
 áll, s köribe seregelnék a krétaiak vezetői.
 Gyakran vendégelte meg őt a vitéz Meneláosz,
 otthon, házukban, valahányszor Kréta felől jött.
 S látom a többi akhajt is, a sok ragyogószemű harcost,
 kit jól ismerek és a nevét neked elmondhatnám; 235
 kettőt hasztalanul keresek, két nép-tagoló hőst,

.....
⁶ Argosziak: görögök.

lóbetörő Kasztórt s az ökölvívó Polüdeukészt,
két testvérem, akit velem egy anya szült a világra.
Tán a kies Spártából el sem jöttek a haddal?
Vagy pedig eljöttek bárkán, mely a tengeren át száll, 240
s most nem akarnak a férfiak ütközetébe vegyülni,
félve a szegénytől s a reámszédülő szidalomtól?”
Szólt; pedig őket már elfedte az életadó föld
ott Lakedaimónban⁷, szeretett mezején a hazának.

Hektór és Andromakhé

(VI., 392–502.)

És a hatalmas városon át Szkaiai kapujához
ért el, ahol kivonulni szokott a csaták mezejére;
s ott sokajándékú felesége futott vele szembe,
Andromakhé, lánysarja a nagyszivű Étiónnak: 395
Étión Plakosz erdős alján lakta a házát,
s ott Thébában volt a kilixeknek fejedelme:
lánya az ércbeborult Hektórhoz ment feleségül;
most meg elébe került, vele tartott szolgáléánya,
ölben hozva fiát, aki zsenge kicsiny csecsemő volt, 400
egyfia Hektórnak, s gyönyörű, mint csillag az égen:
apja eképen hívta: Szkamandriosz; Asztüanaxnak⁸
hívta a nép, minthogy Hektór maga védte a várat.
S ő meglátva fiát, csendben mosolyogva figyelte;
Andromakhé pedig ott állt sírva az oldala mellett, 405
átkulcsolta kezét szorosan, szót szólva kimondta:
„Rettenetes, fölemészt az erőd, nem esik meg a szíved
csöpp fiadon s rajtam, nyomorulton, kit hamar özvegy
sors vár, mert hamar ölnék meg, rádrontva sereggel,
téged az argosziak; de nekem jobb lenne, ha téged 410
elvesztlek, lekerülni a földbe: hiszen sohasem lesz
már vigaszom többé, miután te betöltöd a sorsod,
csak kínom: sem apám nincs már, sem anyám, a királynő.
Mert hisz apámat a fényes Akhilleusz küldte halálba,
és a kilixek dús várát feldúlta egészen, 415
nagykapujú Thébát: ott végzett Étiónnal;
nem fosztotta ki őt, ettől szíve visszariadt már:
fényes fegyvereit vele együtt tette a tűzre,
majd sírhalmot emelt, s aköré szilfákat a pajzsos
Zeusz atya lányai ültettek, gyönyörű hegyi nimfák. 420
Hét fivérem is élt otthon, palotánknak ölében,
és ez mind lekerült Hádészhoz, mind ugyanaznap:

⁷ Lakedaimón: Spárta.

⁸ Asztüanax: „a város ura”; Hektór fiának a neve apja vitézsége miatt.

mert mindet lenyilazta az isteni fürge Akhilleusz,
 kint a kaszáslábú ökrök s a juhok legelőin.
 S édesanyámat, az úrnőt erdős nagy Plakosz alján, 425
 kit minden kinccsel hurcolt el idáig Akhilleusz,
 s végtelenül sok váltságért engedte el újra,
 őt nyilas Artemisz ölte meg otthon: az apja lakában.
 S most, Hektór, te vagy édesapám, te vagy édesanyám is,
 és te a fivérem, virulóerejű deli férjem. 430
 Hát rajtam könyörülve maradj mellettem a bástyán;
 árvává fiad, özvegyé ne tegyed feleséged.
 Ám fügefánk mellé állítsd a néped, ahonnan
 könnyű a várbarörés, könnyű fölhágni a falra.
 Mert ott háromszor támadtak a legderekabbak, 435
 hírneves Ídomeneusz meg a két Aiász seregükkel,
 s mindkét Átreidész⁹ és Tüdeusz nagyszívű sarja:¹⁰
 vagy valamely jós mondta nekik, jól értve jelekhez,
 vagy pedig önlelkük buzdítja, sietteti őket.”
 Néki sisakrázó deli Hektór válaszul így szólt: 440
 „Ez nekem is godom, feleségem; csakhogy a szégyen
 bánt, ha a trójaiak s az uszályos trójai nők is
 azt látják, hogy a harctól, mint aki gyáva, vonakszom;
 és lelkem sem ereszt, mert hősnek lenni tanultam
 mindig is, és legelől tusakodni a trójaiak közt, 445
 védve az édesapám nagy hírét és magamét is.
 Mert hisz a lelkemben s a szívemben jól tudom úgyis,
 eljön a nap, mikoron megszentelt Ílion elvész
 és Priamosz meg népe a jógerelyes Priamosznak.
 Mégsem emészt oly erős nagy bánat a trójai népért, 450
 sem Hekabéért¹¹, sem Priamosz fejedelmi apámért,
 sem testvéreimért, kik számosak és daliásak,
 s mégis az ellenségtől sujtva a porba omolnak,
 mint érted, ha egy ércpáncélos akháj tova hurcol,
 s könnyed omol, s a szabadság napját elveszi tőled; 455
 s még valamely más nő vásznát szövöd argoszi földön,
 vagy korsót hordasz Messzéisz vagy Hüpereia¹²
 kútjáról kelletlen, s terhel a kényszerű végzet;
 és ezt mondja talán, aki látja, hogy omlik a könnyed:
 »Hektór asszonya ez, ki csatákban a legderekabb volt
 Ílion ostromakor, lótaró trójaiak közt.« 460
 Így szól majd amaz, és benned csak a fájdalom újul
 ily férjért, ki a rabság napját tőled elűzze.
 Haljak hát meg előbb, föld halma takarja be testem,
 mint jajodat halljam, s tudjam, mint tépnek el innen.” 465

⁹ Mindkét Átreidész: Agamemnón és Menelaosz.

¹⁰ Tüdeusz fia: Diomédész.

¹¹ Hekabé: Priamosz felesége, Hektór anyja.

¹² Messzéisz: forrás Thesszáliában; Hüpereia: forrás Pherai-ban (feraj).

Szólt ragyogó Hektór, s karját nyújtotta fiáért;
 csakhogy a szépövü dajkához pityeregve simult most
 vissza a gyermek, mert megijedt, így látva az apját,
 félt a sok ércről és a sisak lószőr-tarjától,
 látva, hogyan leng az főntről iszonyú lobogással. 470
 Fölnevetett szerető jó apja, meg anyja, az úrnő.
 És ragyogó Hektór tüstént lecsatolta sisakját,
 és maga mellé tette a földre a messzesugárzót.
 Megcsókolta fiát, szeliden ringatta a karján,
 aztán Zeuszt meg az isteneket kérlelte imával: 475
 „Zeusz, s más égilakók, ti vigyétek teljesedésbe,
 hogy fiam is, mint én, tűnjék ki a trójaiak közt,
 ő is erős legyen és Tróján gyakorolja uralmát,
 »Apjánál sokkal derekabb« – mondhassa, ki látja
 majd, ha a harcból jön; hozzon véres hadizsákmányt 480
 ellenségéről, szívében örüljön az anyja.”
 Szólt, s szeretett feleségének karjára helyezte
 csöpp gyerekét, s ő illatozó kebelére ölelte
 sírva-nevetve fiát; megesett Hektór szíve rajta,
 megsimogatta szelíd kézzel, szót szólva kimondta: 485
 „Jaj, te szegény, ne gyötörje ilyen nagy bánat a lelked!
 Nincs oly férfi, ki sorson túl Hádészra vet engem;
 csakhogy a végzet elől, azt mondom, senkise futhat,
 sem hitvány, se nemes, miután megszülte az anyja.
 Hát csak eredj haza, és munkáddal foglalatoskodj, 490
 rokka legyen gondod, s a szövőszék, szolgáléánynak
 ossz munkára parancsot, a harc meg a férfiaké lesz,
 és legelőbb az enyém mind közt, aki Trója szülötte.”
 Így szólván ragyogó Hektór fölemelte a fényes
 lóforgós sisakot; s hű hitvese ment haza ismét, 495
 folyton visszatekintve, keserves könnyeket ontva.
 Jólépült házába elért hamar ennekutána
 férfiölő Hektórnak; igen sok szolgáléányát
 lelte amott, s vele mind zokogó sírásra fakadtak.
 S Hektórt, bár még élt, házában nyögve siratták: 500
 mert már nem hitték, hogy a harcból visszakérülhet,
 s hogy kikerülheti karjait és erejét az akhájnak.

Akhilleusz pajzsa

(XVIII., 468–617.)

Így szólván otthagya Thetiszt, és ment a fuvókhöz:
 tűz fele fordítván azokat, sürgette dologra.
 És a kemencéknél hús fúvó fűtt szakadatlan, 470
 fűrgén árasztották szét sokféle fuvalmuk,

egyszer a gyors munkát segítették, másszor elültek,
 úgy, ahogyan Héphaisztosz akarta, s a munka kívánta.
 Lángra vetette a nempuhuló rezet is, meg az ónt is,
 és a nagyértékű aranyat s az ezüstöt; utána 475
 üllőtalpra nagy üllőt tett, a kezébe ragadta
 jó kalapácsát, míg a fogót másik keze fogta.
 És legelőször erős pajzsot kalapált ki az üllőn,
 dúsan díszítette, reá hármas karimát tett,
 fényeset és ragyogót, s ráfűzte a szíjat ezüstműből. 480
 Ötrétű lett végül a pajzs, és jártas eszével
 Héphaisztosz sok-sok gyönyörű képet kalapált rá.
 Ráremekelte a földet, rá az eget meg a tengert
 és a sosempihenő napot is meg a szép teleholdat.
 S minden csillagot is, mely az ég peremét koszorúzza, 485
 Óríont s a Fiastyúkót, meg a Hűaszokat mind,
 velük a Medvét is – más néven híva Szekér ez –
 mint forog egyhelyben, míg Óríont lesi egyre,
 s egymaga nem fürdik csak meg soha Ókeanoszban¹³. 490
 Két szép várost is remekelt ki a pajzson az isten,
 földi halandókét: egyben lakodalmakat ültek,
 s házukból a menyasszonyokat fáklyák tüze mellett
 végig a városon át, sok nászdalt zengve, vezették.
 Örvénylő táncban perdültek az ifjak; a lantok 495
 és fuvolák harsány szava szólt; de az asszonyok álltak,
 mind a saját tornáca előtt bámult a menet.
 Míg a piactéren sokaság állt, pörlekedés folyt:
 meggyilkolt ember vérdíja fölött civakodtak
 ketten: az egyikük esküdözött, azt mondta a népnek,
 mind kifizette; tagadta a másik: mitse kapott még. 500
 Mindketten kívánták, hogy tanu döntsön a perben.
 Mindkettőt bízatta a nép, két pártra szakadtak:
 jártak a hírnökök és intették csöndre a népet;
 ültek a síma, csiszolt köveken szent körben a vének:
 botját tartották harsányszavu hírnökeiknek, 505
 fel-felemelkedtek, s felváltva ítélték a bottal.
 Köztük a kör közepén két tiszta talentum arany volt,
 annak díjául, ki a leghelyesebben ítél majd.
 Míg két hadsereg állt ragyogó fegyverben a másik
 város előtt körben: szándékuk kétféle oszlott: 510
 vagy földültni egészen, vagy két részre szakítva
 osztani fel, mit a hőnszeretett város fala őriz.
 Várbeli nem hajlik, vértjét veszi, lesre törekszik.
 Sok szeretett feleség, kicsi gyermek védte a bástyát,
 és az elaggottak velük álltak föl hadi rendbe: 515
 ők pedig indultak: vezetőjük Arész meg Athéné
 volt: mindkettő, aranyból, színarany öltözetükben,

.....
¹³ Ókeanosz: a Földet körül folyó nagy víz és istene.

fegyveresen: mindkettő szép magas és ragyogó volt,
 mint csak az égilakók; s apróbb volt mind a halandó. 520
 Majd, mikor ott jártak, hol a leshelyüket kiszemelték,
 lenn a folyó mellett, hol a nyájnak ivóhelye állott,
 ott telepedtek meg, vöröses rézzel betakartan.
 Két figyelő kém ült azután messzebb a seregtől,
 leste, mikor jön a nyáj vagy a csámpás csorda közelbe. 525
 Jött is a nyáj hamar, és két pásztor járt a nyomában,
 sípjait fújták vidoran, cselet nem gyanítottak.
 Látva a pásztorokat, kirohantak leshelyeikről,
 elfogták a baromcsordát meg a hószinü nyájnak
 szép juhait, s mellettük a pásztornépet elölték.
 Ámde azok, hallván, hogy a csorda körül nagy a lárma, 530
 éppen gyűlést tartottak, s most fürge lovakra
 pattantak, s nekiindultak; tüstént odaértek.
 És a folyóparton hadirendben megverekedtek,
 egymást érchegyü lándzsákkal hajigálva csatáztak.
 Köztük járt a Viszály meg a Zaj meg a rettenetes Vész, 535
 elragadott egyiként sértetlent és sebesültet,
 és a halottat a harcból lábnál fogva kihúzta.
 Válla fölött embervértől pirosult köpönyeg volt.
 Mintha csak éltek volna, aként harcoltak a pajzson,
 s úgy húzták el az elhulltak tetemét egymástól. 540
 Szép puha szántót is remekelt, televény laza földet,
 széleket és hármasszántásút: rajta a barmot
 hajtották a vetők, jártak velük erre meg arra,
 és valahányszor fordulván pereméhez elértek,
 mézédess borral teli korsót tett a kezükbe 545
 egy társuk, s megfordultak, ki-ki ment a barázdán,
 mind vágyott a hatalmas ugar pereméhez elérni.
 Az feketélt hátul, valamint a valódi puhult föld,
 bárha aranyból volt bámulnivalón remekelve.
 Rengő búzamezőt is formált: rajta a béres 550
 nép aratott, éles sarlót lendítve kezében:
 egyoldalt a csomók hullottak rendben a földre,
 ott meg a kévekörtők fűzték kévékbe kötéllel.
 Három kévekörtő kötözött, hátrább meg a markot 555
 kisgyerekek szedték, tele öllel hordva szünetlen
 nyújtották a nyalábot; csöndben tartva a pálcát
 állt a király a barázda fölött, örvendve szívében.
 Távol a tölgyfa alatt hiradók lakomát keritettek:
 áldoztak nagy tulkot, s mind körülötte sűrögtek;
 étket főztek a nők, belehintve a hószinü lisztet. 560
 Majd szőlőskertet remekelt, dús fürttel a tőkén,
 tiszta aranyból volt: feketén függöttek a fürtök:
 és a karók sorban meredeztek, mind színezüstből.

Körbe zománcból árkot vont, a sövényt pedig ónból készítette: csak egy ösvény vezetett a karók közt:	565
rajta a fürgé szedők föl-alá jártak szüretelve. Szép szűzek s velük viruló gyengédszívű ifjak mézizű szőlőt hordoztak jólfont kosarakban. Víg csapatuk közepén fiu állt, csengőszavu lanton játszott édesen: és Línosz gyönyörű dala zendült	570
vékony kis hangján: amazok meg ütemben emelték lábukat, és ahogyan dala szólt, kurjantva szökelltek. Majd egyenesszarvú marhák csapatát remekelte: szép tehenek készültek, mind ónból meg aranyból, istállójukból a mező fele bőgve siettek	575
csörgedező víz mellett, nádas part közelében. Sorban négy pásztor lépdelt a nyomukban aranyból, és gyorslábu kilenc kutya is jött futva utánuk. Ám a legelső sorban két iszonyú vad oroszlán ugrott rá a bikára: az állat bőgve üvöltött,	580
míg húzták: a fiúk s a kutya mind arra rohantak. És az oroszlánok feltépve a nagy bika bőrét, már beleit falták, szürcsölték éjszinü vérért, kergették, de hiába, a pásztorok és uszították fürgé kutyaikat, ám az ebek belemarni azokba	585
nem mertek, közelükben ugattak csak s kikerülték. Majd legelőt remekelt Héphaisztosz, a nagynevű Sánta, szép mély völgy közepén, hósínü juhok seregével, aklokat és kunyhókat is és zsupfedte karámot.	
Táncteret is remekelt Héphaisztosz, a nagynevű Sánta, éppenolyant, amilyent készített Daidalosz egykor szépfürtű Ariadnének nagy Knósszosz ölében. Szép eladó lányok viruló ifjakkal a téren táncaikat járták körben, kezük egybefonódott:	590
könnyűszövésű gyoicsot hordtak a lányok, az ifjak jólszótt drága khitont, mind csillámlott az olajtól; szép koszorút hordottak a táncban mind a leányok, míg a legények arany kardot, s kardszójuk ezüst volt. Meg-megperdültek, jól értve a táncot, a lábuk könnyen emelték, mint ha korongját, mely tenyerébe	595
jól illik, fazekas próbálja ki, perdül-e vajjon; máskor meg sorokat képeztek, s szembe szökelltek. Nagy tömeg állta körül vágykeltő táncukat, és mind ott mulatoztak, míg közepettük az isteni dalnok lantszava szólt; és két bukfences táncos a körben lejtett örvénylő forgással a lant ütemére.	600
Majd a nagy Ókeanosz bő áradatát remekelte legszeleű peremére a szép és nagyszerű pajzsok. És miután a hatalmas, erős pajzsot befejezte, készített tűznél ragyogóbb páncélt is a hősnek;	605
	610

készített súlyos sisakot, mely jól a fejére
illett, és aranyos szép forgó ékesítette;
készített végül lábvértet is, ezt puha ónból.

Majd, mikor elkészült mindezzel a nagynevű Sánta,
fogta, s a bajnok Akhilleusz anyja elé odatette.
Hóborította Olümposzról ölyvként lecsapott az,
s Héphaisztosz ragyogó munkáját vitte magával.

615

Akhilleusz harcra készül

(XIX., 365–424.)

Fogcsikorítva eként készült, és két szeme égett, 365
mint tűz lángja; szívében a szörnyű fájdalom áradt,
míg dühödötte a trószra, magára emelte az isten
drága ajándékát, Héphaisztosz szép kezeművét.
És legelőször a szép lábvértet vette magára,
melyet jó szorosan kapcsoltak ezüst bokacsattok; 370
másodikul meg a melle köré köritette a vértet;
majd az ezüstszőgü érc kardot vállára vetette;
és a hatalmas, erős nagy pajzsot vette kezére,
messzesugárzott szép ragyogása, akárcsak a holdé.
Mint amidőn a hajós a ziven meglátja a fényét 375
fennlobogó tűznek, mely a hegy tetején a magányos
pásztori szálláson lángol, s a hajóst tovaűzik
messze halas tengerre a szélviharok, noha küzd is:
így ragyogott Akhilleusz gyönyörű, remekelt paizsának
fénye a légbe; sisakját tette utána fejére, 380
azt az erős sisakot: mint csillag fénye, sugárzott
lóforgós dísszel: sok szép rojt szállt körülötte,
mit köribe sűrűn remekelt Héphaisztosz aranyból.
Próbát tett most már fegyverben a fényes Akhilleusz,
illik-e rá, szép tagjai tudnak-e benne mozogni: 385
s lám, valamint szárny, úgy fölemelte a nép vezetőjét.
Apjától örökölt gerelyét kiemelte a tokból,
súlyos, erős, nagy volt az, megcsóválni se tudta
más az akhájok közt, egyedül csak a bajnok Akhilleusz.
Még szeretett apjának Kheirón¹⁴ adta e kőrist 390
Pélion ormáról, hogy majd vele hősöket öljön.
Alkimosz, Automedón, lovait fogták szekérébe
szorgosan ott, gyönyörű szép szíjjal, igával; a zablát
szájukon áthúzták, feszítették hátra a gyeplőt
jólácsolt állásához: fölemelte a fényes 395

¹⁴ Kheirón: bölcs kentaur, Akhilleusz nevelője; Pélion ormán, Kheirón barlangjában tartották meg Péleusz és Thetisz lakodalmát.

kézbevaló ostort s a szekérre szökellet vele nyomban
 Automedón; Akhileusz meg a háta mögé, csupa vértben,
 fénylő fegyveresen, valamint ragyogó nap az égen.
 Apjának lovait dörgő hangon riogatta:
 „Hej, Xanthosz, Baliosz, ti Podargé nagynevű vére,¹⁵ 400
 másképp szánjátok megmenteni most vezetőtök,
 újra akháj néphez, mikor elteltünk a csatával:
 ott ne maradjon, mint Patroklosz, holtan a síkon.”
 Erre a járom alól így szólt neki gyors paripája,
 Xanthosz, a földnek eresztve fejét, hogy hosszú sörénye 405
 mind kibomolva a járom mellett ért le a földre
 – mert szólóvá tette fehérkaru Héra, az úrnő –:
 „Tudd meg, erős Akhileusz, megmentünk mostan a harcból:
 mégis, a veszted napja közel van, s nem mi okozzuk,
 mert a nagy isten lesz oka és az erőskezű Moira¹⁶. 410
 S nem mi okoztuk lassúsággal vagy tunyasággal,
 hogy megfosztották Patrokloszt fegyvereidtől:
 legjelesebb isten, kinek anyja a széphaju Létó
 ölte meg őt az első sorban, s Hektórnak adott hírt.
 Mert sebesen száguldunk, mint Zephürosz szele száguld, 415
 melyet a leggyorsabbnak mondanak: ám neked is csak
 sorsod, hogy leigázzon egy isten s ember erővel.”
 Szólt, s az Erínüszek¹⁷ itt megakasztották a beszédét.
 Néki nagyot sóhajtva felelte a fürge Akhilleusz:
 „Mit jósolsz te halált, Xanthosz? Hozzád nem is illik. 420
 Jól tudom azt magam is, hogy a végzetem itten elesni,
 messze nagyon szeretett szüleimtől, ámde a harcot
 mégse hagyom, míg torkig nem laktatnak a trószok.”
 Szólt, s a legelsők közt rikkantva rohant a lovakkal.

Andromakhé elsiratja Hektórt

(XXII., 462–515.)

És miután odaért a tömegbe, a bástya fokához,
 állva maradt a falon s szétnézett: látta, amint őt
 vonszolják a mezőn: a sebes paripák kegyetlen 465
 hurcolják az akháj öblös gályák közelébe.
 Andromakhé szemeit sűrű éj lepte be nyomban:
 hátrahanyatlott bágyadtan, s elhagyta a lélek.
 És ragyogó ékét mind messzire szórta fejéről:
 csattokat és homlok-szalagot meg a haj szorítóját,

¹⁵ Xanthosz („Fakó”), Baliosz („Tarka”): Akhilleusz halhatatlan lovai; ezeknek Zephürosz, a nyugati szél volt az apjuk és Podargé hárpia, a „gyorslábú” viharistennő az anyjuk.

¹⁶ Moirák: Nüx, az éjszaka istennőjének, más hagyomány szerint Zeusz és Themisz lányai: sorsistennők.

¹⁷ Erínüszek: Erinnüszek; a vérbosszú istennői.

és fátylát, mely ajándék volt arany Aphroditétől 470
 aznap, hogy ragyogósiskú Hektór hazavitte
 Éetiön házából őt nagy nászadományért.
 Sógornők, ágyok sűrű sora állt körülötte,
 és fölfogták őt, aki vágyakozott a halálra.
 S hogy föllélegzett s megtért kebelébe a lélek, 475
 tört hangon zokogott, s ezt mondta a trójai nők közt:

„Hektór! én nyomorult! így hát egy sorsra születünk
 mindketten: Priamosz házában, Trója ölén te,
 én meg Thébában, sürüerdős nagy Plakosz alján,
 Éetiónnál: ő táplált, amikor kicsi voltam, 480
 sorsvertet balsorsu; minek nemzett a világra?
 Most te leszállsz Hádész házába, a földnek ölébe,
 és itthagysz engem, keserű bánatba merülten
 házad ölén, özvegységben; s a fiunk csecsemő még,
 kit szültünk, nyomorultak: mert nem lesz neki, Hektór, 485
 gyámolítója, hisz elvesztél; sem néked e gyermek.
 S könnyes akháj viadalmakból ha meg is menekül majd,
 mégis csak robot és siralom lesz része ezentúl
 néki, mivel mezejét mások szántják el erővel.
 Mert hisz a sors megfosztja barátaitól is az árvát: 490
 mindig földresütött szemmel jár, könnyes az arca.
 Apja barátaihoz jár el nyomorában a gyermek,
 és ennek köpenyét, meghúzza amannak az ingét:
 és aki megkönyörül, poharát kissé odanyújtja,
 s éri a nedv a fiú ajakát, de nem éri az ínyét. 495
 S tán kinek apja is él, elkergeti őt az ebédétől,
 megveri öklével, támadja goromba beszéddel:
 »Eltakarodj, az apád miközöttünk nem lakomázik!«
 S majd könnyes szemmel fut a gyermek az özvegy anyához,
 Asztüanax, ki előbb apjának térdein ülve 500
 mást nem evett, csak birkavelőt s a juhok java húsát:
 és ha elálmosodott s odahagyta a gyermeki játszást,
 akkor az ágyában szunnyadt, vagy a dajka ölében,
 jó puha párnákon s szíve eltelt édes örömmel.
 Most majd csak szenved, megfosztva a drága apától 505
 Asztüanax, kit a trójaiak tiszteltek e névvel:
 mert egyedül védted váruk kapuját meg a bástyát.
 Téged a görbe hajók mellett, távol szüleidtől
 majd nyüzsgő férges falnak, miután a kutyák már
 meztelenül téptek: pedig itthon fekszenek ékes 510
 könnyű ruháid, szép hímzései női kezeknek.
 Én ezeket most mind lobogó lángokba hajítom,
 nincs rájuk szükség, hisz bennük már sose fekszel,
 ámde dicsőségedre a trószok, a trójai nők közt.”

Szólt és felzokogott; vele sírtak a trójai nők is.